

**รายงานติดตามการทำงานของ
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเทศไทย ปี 2560¹
(ฉบับปรับปรุงจากการประชุมและนำเสนอความเห็น เมื่อวันที่ 27
กรกฎาคม 2561)**

1. บทนำ

รายงานฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อติดตามการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ระหว่างเดือนมกราคม 2560 ถึงมีนาคม 2561 โดยสะท้อนความเห็นของภาคประชาสังคมต่อการทำงานของ กสม. เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและต่อประชาชนทั่วไปเป็นสำคัญ

การจัดทำรายงานฉบับนี้ ได้ประมวลและรวบรวมข้อมูลหลักจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) เอกสารระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของ กสม. ได้แก่ หลักการปารีส (The Paris Principles) ข้อสังเกตทั่วไป (General Observations) ของคณะอนุกรรมการพิจารณาสถานภาพ (Sub-Committee on Accreditation : SCA)² หน่วยงานพันธมิตรโลกของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (Global Alliance of National Human Rights Institutions : GANHRI) และความเห็นของคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน³ ตลอดจนกลไก⁴ต่าง ๆ ที่มีในช่วงปี 2560 และ 2561 (2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 (3) ข้อมูลจากสำนักงาน กสม. ประกอบด้วย รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2560 และรายงานผลการปฏิบัติงาน กสม. ประจำปีงบประมาณ 2560 รวมถึงข้อมูลที่น่าสนใจผ่านเว็บไซต์ของ กสม. <www.nhrc.or.th> และ (4) ข้อมูล และข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์บุคคลและคณะบุคคลอย่างเป็นทางการ⁵ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานภาคประชาสังคม ผู้ปฏิบัติงานในกระทรวงยุติธรรม กรรมการสรรหา กสม. ชุดที่ 4 ผู้ปฏิบัติงานขององค์กรระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน (อาทิ สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ) รวมถึงกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานของสำนักงาน กสม. โดยนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับหลักการปารีส ข้อสังเกตโดยทั่วไปของอนุกรรมการพิจารณาสถานภาพ (SCA) สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป มุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชน และวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ในสังคมไทย

เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในช่วงการสรรหา กสม. ชุดที่สี่ จึงจัดให้มีการเปรียบเทียบกระบวนการสรรหา กสม. ชุดที่ 3 กับชุดที่ 4 ในเชิงพัฒนาการ และการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ รายงานฉบับนี้จะนำไปเป็นเอกสารพื้นฐานในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเครือข่ายมูลนิธิศักยภาพชุมชนที่

¹ จัดทำโดยเครือข่ายติดตามการทำงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยการสนับสนุนของมูลนิธิศักยภาพชุมชน และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนเอเชียว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (The Asian NGO Network on National Human Rights Institutions : ANNI)

² กลไกสากลในการประเมินประสิทธิภาพของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

³ ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) คณะกรรมการประจำอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของชนพิการ (CRPD) และคณะกรรมการประจำอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)

⁴ ได้แก่ กระบวนการสากลเพื่อการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (UPR)

⁵ การสัมภาษณ์เน้นการสอบถามความเห็นต่อการทำงาน ปัญหา และอุปสรรคของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติชุดที่สาม เป็นสำคัญ

ติดตามการทำงาน กสม. ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณารายงานฉบับนี้ด้วย ทั้งนี้มูลนิธิศุภนิมิตฯ จะขอเข้าพบประธาน กสม. เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับรายงานฉบับนี้ พร้อมทั้งนำเสนอรายงานดังกล่าวให้กับคณะกรรมการสรรหา กสม. ชุดที่สี่ ด้วย โดยหลังจากที่รายงานเสร็จสมบูรณ์ ฟอรัมเอเชีย (FORUM-ASIA) ได้จัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ ร่วมกับประเทศต่างๆ ในเอเชีย อีก 15 ประเทศ ในนามเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนเอเชียว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (The Asian NGO Network on National Human Rights Institutions : ANNI) และมูลนิธิศุภนิมิตฯ จะนำเสนอรายงานดังกล่าวต่อเวทีในภูมิภาคต่างๆ เพื่อเผยแพร่รายงานฉบับนี้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงบประมาณและความเหมาะสมของเวลาต่อไป

2. ภาพรวม (Overview)

ประเทศไทยอยู่ภายใต้การรัฐประหารและความเป็นประชาธิปไตยมานานกว่าสี่ปี แรงกดดันจากฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการที่ กสม. ถูกลดสถานะภาพโดยคณะกรรมการพิจารณาสถานภาพ (SCA) ของหน่วยงานพันธมิตรโลกของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (GANHRI) ซึ่งเป็นกลไกสากลประเมินประสิทธิภาพการทำงานของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั่วโลก จาก A เป็น B⁶ เมื่อเดือนตุลาคม 2557 การได้รับข้อเสนอแนะจากกลไกต่าง ๆ อาทิ กระบวนการสากลเพื่อการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review : UPR) ข้อสังเกตโดยสรุป (Concluding Observations) จากคณะกรรมการประจำกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและพลเมือง (ICCPR) ให้ กสม. ประเทศไทยปฏิบัติตามหลักการปารีส รวมทั้งการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในประเทศ เสนอแนะให้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับ กสม. ให้สอดคล้องกับหลักการปารีส ในขณะที่ กสม. พยายามพัฒนาผ่านกระบวนการต่าง ๆ โดยนายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ (กสม. ชุดที่สอง) อธิบายไว้ว่า หลังจากถูกลดสถานะภาพเป็น B กสม. ชุดที่สอง จัดทำข้อเสนอต่อรัฐบาล และรัฐสภาให้แก้ไขกระบวนการสรรหาให้เป็นไปตามหลักการปารีส แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ฯ และรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ฯ ในขณะนั้น ซึ่งสะท้อนว่ารัฐบาลทั้งสองยังไม่มีความเข้าใจ และยังไม่ให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน ภาคประชาสังคมติดตามการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2560. และเข้าร่วมในการรับฟังความคิดเห็นของการยกร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยไม่มีการเปิดเผยร่างพระราชบัญญัติฯ ในการทำประชาพิจารณ์ มีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าไปให้ความเห็นต่อคณะกรรมการยกร่างฯ จนในที่สุดได้มีการเพิ่มภาคประชาสังคมเข้าไปในคณะกรรมการสรรหา กสม. ในมาตรา 246 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จึงทำให้การคิดสรร กสม. ชุดที่สี่มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

สิทธิมนุษยชนถูกมองจากผู้นำประเทศว่าเป็นภัยคุกคามต่อภาพลักษณ์ของประเทศ กฎหมายภายในประเทศหลายฉบับยังไม่สอดคล้องกับหลักการสากล เช่น กฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการซ้อมทรมาน และกฎหมายว่าด้วยการบังคับให้สูญหาย เป็นต้น มีข้อเสนอแนะจากกรรมการประจำอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการซ้อมทรมานฯ (CAT) ให้เพิ่มความหมายของคำว่าซ้อมทรมานลงในกฎหมายอาญาของไทย โดยมูลนิธิผสานวัฒนธรรมและกลุ่มด้วยใจ ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการซ้อมทรมานแก่คณะกรรมการ CAT ที่รัฐบาลไทยให้สัตยาบันไว้ ถูกฟ้องจากกองทัพว่าให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ และทำให้ภาพลักษณ์ของกองทัพเสียหาย การบังคับใช้กฎหมายของไทยยังเป็นไปเพื่อความมั่นคงเป็นหลัก ภาคประชาสังคมทำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานและกลไกต่างๆ ของรัฐอย่าง

⁶การถูกลดสถานะภาพจากเอเป็นบีสะท้อนสิทธิมนุษยชนในประเทศ ว่าไม่เป็นไปตามหลักการปกป้องและคุ้มครองสากล หรือ หลักการปารีส ที่เป็นมาตรฐานการทำงานของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั่วโลก รวมทั้งสะท้อนว่าการทำงานของ กสม. ยังไม่ได้มาตรฐาน สถานภาพเอ หมายถึง กสม. ปฏิบัติตามหลักการปารีส มีสถานภาพที่เข้าร่วมการประชุมนานาชาติด้านสิทธิมนุษยชนได้ และสามารถแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมได้ สถานภาพบี ปฏิบัติตามหลักการปารีสบางส่วน เข้าร่วมการประชุมนานาชาติในฐานะผู้สังเกตการณ์ แต่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ สถานภาพ ซี คือไม่ปฏิบัติตามหลักการปารีส ต้องปรับปรุง

เข้มแข็ง เช่น การจัดทำเสนอรายงานเงาต่อคณะกรรมการประจำสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นการให้ข้อมูลแก่คณะกรรมการประจำสนธิสัญญาถึงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศตามรายประเด็น เพื่อให้คณะกรรมการฯ ให้ความเห็นหรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย แม้ประเทศไทยจะรับรองกลไกนานาชาติ เช่น หลักการปารีส และสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนอีก 7 ฉบับ แต่การตีความสิทธิมนุษยชนของไทยยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล ยังมีความไม่ไว้วางใจภาคประชาสังคม การทำงานยังมีลักษณะเป็นการควบคุมมากกว่าการส่งเสริมและคุ้มครอง การทำงานสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจึงมีความยากลำบาก ที่ต้องทำงานทางความคิดกับผู้นำประเทศที่มีทัศนคติไม่ดีต่อสิทธิมนุษยชน กับเจ้าหน้าที่และประชาชนที่ยังไม่มีความเข้าใจต่อสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 เขียนไว้อย่างมีข้อจำกัดในการทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) สะท้อนถึงอคติต่อการทำงานสิทธิมนุษยชนในประเทศ และ กสม. ต้องทำหน้าที่ลดช่องว่างเหล่านี้

3. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับหลักการปารีส

3.1 การก่อตั้ง อำนาจหน้าที่ และโครงสร้าง

กสม. ชุดที่สาม	กสม. ชุดที่สี่
ก่อตั้งตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฉบับที่ 48/2557 ⁷ ใช้พระราชบัญญัติ กสม. พ.ศ. 2542 ประกอบในการทำงาน	ก่อตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 246 และ มาตรา 247 และใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ประกอบในการทำงาน

การก่อตั้งสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประเทศไทยเป็นไปตามหลักการปารีส (The Paris Principle) และข้อสังเกตทั่วไปของคณะอนุกรรมการพิจารณาสถานภาพ (SCA) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดตั้ง กสม. โดยมีกฎหมายรองรับเพื่อความมั่นคง ความมีศักดิ์ศรี และความเป็นอิสระของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 กสม. มีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านเพื่อให้ กสม. ทำหน้าที่ได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ อำนาจหน้าที่ของ กสม. ชุดที่สาม และชุดที่สี่ กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ดังนี้

อำนาจหน้าที่ กสม. ชุดที่สาม	อำนาจหน้าที่ กสม. ชุดที่สี่
พระราชบัญญัติ กสม. พ.ศ. 2542 มาตรา 15 (๑) ส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ	พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 มาตรา 26 (๑) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน

⁷ ตามที่ได้มีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2557 ลงวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในองค์กรอิสระต่างๆยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ไปได้อย่างต่อเนื่อง ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เคยดำเนินการสรรหามาแล้วตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550

อ่านข่าวต่อได้ที่: www.thairath.co.th/content/426544

(๒) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป (๓) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (๔) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน (๕) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน (๖) จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเปิดเผยต่อสาธารณชน (๗) ประเมินผลและจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีเสนอต่อรัฐสภา (๘) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาในกรณีที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (๙) แต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (๑๐) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ	ทุกกรณีโดยไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนรวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง (๒) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน (๓) เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือ คำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน (๔) ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม (๕) สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 มาตรา 27 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 26 ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ และอำนาจ ดังต่อไปนี้ด้วย (๑) ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชนในการศึกษา วิจัย และเผยแพร่ความรู้และพัฒนาความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน รวมตลอดทั้งใน การให้ความช่วยเหลือหรือเยียวยาแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (๒) ส่งเสริมและเผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของ แต่ละบุคคลที่ทัดเทียมกัน และการเคารพในสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่นซึ่งอาจแตกต่างกันในทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และศาสนา (๓) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ
--	--

	ในด้านสิทธิมนุษยชน (๔) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการที่ประเทศไทยจะเข้าเป็นภาคีหรือการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (๕) ออกระเบียบหรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ (๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายอื่น
--	--

หากพิจารณาอำนาจหน้าที่ของ กสม. ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้กับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 กับ พระราชบัญญัติ กสม. พ.ศ. 2542 จะเห็นว่า กสม. มีอำนาจหน้าที่ถดถอยลง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้ "อำนาจ กสม. ในการเป็นตัวแทนผู้เสียหายในการฟ้องร้องต่อศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ" ว่าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ นโยบาย และระเบียบของรัฐขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ให้ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญทำการวินิจฉัยคำฟ้องเหล่านั้นเพื่อเป็นมาตรฐานในการปรับปรุงกฎหมายสิทธิมนุษยชนในประเทศต่อไป อำนาจหน้าที่ข้อนี้ถูกตัดออกไปและไม่ได้กล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันหรือใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 เพิ่มอำนาจหน้าที่ของ กสม. "ในการชี้แจงรายงานข้อเท็จจริง ที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้า ในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์ในประเทศไทย โดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม" นายมิชัย ฤชุพันธุ์ ประธานยกร่างรัฐธรรมนูญ ได้ให้ความเห็นต่อการบรรจุอำนาจหน้าที่ข้อนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญว่า "ต้องการให้ กสม. รายงานความจริงที่เป็นอยู่ในประเทศไทย เพราะแต่ละประเทศมีมุมมองที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรมและประเพณี ...กสม. ต้องออกมาชี้แจงว่านี่เป็นประเพณีของเรา ไม่ใช่การละเมิดสิทธิมนุษยชน"⁸ ซึ่งเป็นทัศนคติสะท้อนถึงสิทธิมนุษยชนแบบไทยๆ จากอำนาจหน้าที่ข้อนี้ ทำให้ กสม. ชุดที่สามต้องออกแถลงการณ์ กสม. ชี้แจงรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนประเทศไทยของ Human Rights Watch และแถลงการณ์ของ ANNI⁹ บทบาทการชี้แจงรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนประเทศขององค์กรอื่น ๆ ไม่ได้มีกำหนดไว้ในหลักการปารีสว่าเป็นหน้าที่ของกสม. แต่ให้ กสม. ให้ความเห็นกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของรายงานและข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากกลไกสหประชาชาติแทน กสม. ชุดที่สองภายใต้การนำของนางอมรา พงศาพิชญ์ เคยแสดงความไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับบทบาทนี้ต่อรัฐบาลและคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 เมื่อถูกเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นต่อ ร่าง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. แต่คณะกรรมการฯ ยังพิจารณาบรรจุไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 และนี่คือสิทธิมนุษยชนในรูปของรัฐบาลปัจจุบัน ที่ไม่เห็นชอบการวิจารณ์ การทำงานของรัฐบาล

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

⁸ กฎหมาย กสม. ฉบับใหม่ เปลี่ยนองค์กรตรวจสอบเป็นกระบอกเสียงรัฐ ilaw 6 มี.ค. 2561 อ้างอิง:

<https://ilaw.or.th/node/4750>

⁹ ดูแถลงการณ์ กสม. ต่อ รายงานสถานการณ์สิทธิประเทศไทย Human Rights Watch และ ANNI ใน เว็บไซต์ ของกสม

การทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์สิทธิมนุษยชนโดยไม่ต้องรอการร้องเรียน นอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางแล้ว บทบาทการสอดส่องดูแลสิทธิมนุษยชนในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของ กสม.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 40-43
<i>มาตรา 40 วรรคสอง</i> ในกรณีที่มีสถานการณ์อันกระทบหรือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอย่างร้ายแรง ให้คณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบแล้วจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ <i>มาตรา 40 วรรคสี่</i> การจัดทำรายงานให้กระทำการสรุป ประกอบด้วยปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ <i>มาตรา 41</i> ให้คณะกรรมการจัดให้มีแผนการดำเนินงานตามมาตรา 40 โดยไม่ชักช้า <i>มาตรา 42</i> ในกรณีที่คณะกรรมการเห็นว่าการแก้ไขปัญหาหรือการป้องกันเพื่อมิให้เกิดการละเมิดฯ จำเป็นต้องมีการกำหนด มาตรการหรือแนวทางส่งเสริม คุ้มครอง หรือแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่ง ให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ให้คณะกรรมการจัดทำข้อเสนอต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า <i>มาตรา 43</i> หากไม่อาจดำเนินการได้ หรือต้องใช้เวลาในการดำเนินการ ให้แจ้งเหตุให้คณะกรรมการทราบโดยไม่ชักช้า

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงไว้ตามหลักการปารีส จากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานของ กสม. และสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน สหประชาชาติ (OHCHR) ทราบว่า ในสถานการณ์ที่ต้องการการระแวดระวังอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น ประธานฯ และสำนักงานยังให้ความสำคัญไม่มากพอ เช่น การชุมนุมของชาวบ้านอ.เทพา ที่คัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน อดอาหารประท้วงอยู่หน้าสำนักงานสหประชาชาติ ถนนราชดำเนิน เพื่อให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตและรัฐบาลยกเลิกโครงการนี้ สุ่มเสี่ยงกับการที่จะมีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ ประชาชน อาจถูกทำร้าย ถูกควบคุมตัวด้วยการใช้ความรุนแรง โดย OHCHR ได้ส่งจดหมายให้ประธาน กสม. เดินทางมาร่วมสังเกตการณ์การชุมนุมของชาวบ้านเทพา แต่ทราบว่าไม่มีการส่งการใด ๆ จากประธานฯ มีแต่เจ้าหน้าที่บางคนที่ยังสังเกตการณ์ด้วยสำนึกสิทธิมนุษยชน การชุมนุมติดตามผลการดำเนินงานของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา ของขบวนการประชาชนเพื่อความเป็นธรรม (P- Move)¹⁰ และการเดินเพื่อมิตรภาพ(กลุ่ม We Walk)¹¹ กสม. ไม่มีการติดตามอย่างเป็นระบบ มีเพียงกรรมการบางท่านที่ติดตามให้กำลังใจและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชน การตอบสนองเรื่องสิทธิมนุษยชนภายใต้สถานการณ์การ

¹⁰ P-Move หรือ ขบวนการประชาชนเพื่อความเป็นธรรม เป็นการรวมตัวของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายไม่เป็นธรรมของรัฐ 9 ประเด็นเครือข่าย คือ สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ เครือข่ายปฏิรูปสังคมและการเมือง สหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ เครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรชนชั้นชนานปากมูล เครือข่ายสถานะบุคคล เครือข่ายสลัมสี่ภาค เครือข่ายเกษตรกรพันธะสัญญา และชุมนุมตามกระทรวงต่างๆ เรียกร้องเพื่อรับทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานของรัฐ เพื่อแก้ปัญหาปากท้อง ความยากจนของเครือข่าย เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2560

¹¹ We Walk คือกิจกรรมการเดินเพื่อมิตรภาพของ กลุ่ม People go Network Forum เพื่อเชื่อมร้อยประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐ 4 ประเด็น คือ รัฐสวัสดิการ ความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิชุมชน และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2561 จากกรุงเทพฯ ถึงขอนแก่น 450 กม

ฉุกเฉินยังมีความน่าเป็นห่วง กสม. ชุดนี้ยังไม่ได้ทำอย่างเต็มที่ เป็นที่สังเกตว่า กสม. ชุดนี้ถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาล คสช.อาจมีความเกรงใจต่อการตรวจสอบการละเมิดของรัฐ ซึ่งก็ทำให้ภาพลักษณ์ของ กสม. ชุดนี้ขาดความเป็นอิสระ ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่น่าเชื่อถือ

การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

หน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของ กสม. ทำได้หลายทาง เช่น การจัดเวทีสาธารณะเพื่อให้ความรู้ จัดทำนโยบายสาธารณะ การฝึกอบรมสิทธิมนุษยชน การทำวิจัย จากหนังสือ รายงานผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ประจำปี 2560 จัดทำโดย กสม. เองพบว่า มีกิจกรรมด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนดังนี้ ¹²

การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ให้ความรู้ด้านสิทธิชุมชนแก่เยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ให้ความรู้หลักการสิทธิมนุษยชนและกระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ความรู้ตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย การจัดการปัญหาแรงงานต่างด้าว และการค้ามนุษย์ สัมมนาทางวิชาการเรื่อง “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสัญชาติและสิทธิในความเป็นพลเมืองของรัฐไทย” การสัมมนาวิชาการเพื่อเผยแพร่และขับเคลื่อน “หลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ” (UN Guiding Principles on Business and Human Rights) จัดงานวันสิทธิมนุษยชน มอบรางวัลให้กับบุคคลที่มีผลงานดีเด่นด้านสิทธิมนุษยชน การประสานงานเครือข่าย จัดเวที “กสม.พบประชาชน” ประสานงานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา จัดตั้งศูนย์ศึกษาและประสานงานด้านสิทธิมนุษยชน 4 แห่ง คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่คณะนิติศาสตร์ ม.ขอนแก่น ภาคตะวันออกที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ม.บูรพา ภาคใต้ที่คณะนิติศาสตร์ ม.ราชภัฏสุราษฎร์ธานี และภาคเหนือที่คณะนิติศาสตร์ ม.เชียงใหม่ การประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารสิทธิมนุษยชน จัดรายการกับวิทยุรัฐสภา และโครงการสื่อมวลชนสัญจร และการจัดสัมมนาสิทธิมนุษยชนอีกมากมาย

การจัดทำข้อเสนอแนะนโยบาย และข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน 12 เรื่อง ¹³ การศึกษาวิจัยด้านสิทธิมนุษยชน การตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence) การศึกษาวิจัยแผนกลยุทธ์ด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน งานวิจัยเรื่องหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกรณีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

กสม. ชุดนี้มีความกระตือรือร้นในเรื่องของสิทธิมนุษยชนและธุรกิจ คณะอนุกรรมการ กสม. ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้จัดสัมมนาเรื่อง “ธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรมกับการเคารพสิทธิมนุษยชนตามหลักการชี้แนะของสหประชาชาติ” เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2559 ที่ จ.ภูเก็ต การสัมมนาได้มีข้อเสนอแนะให้จัดทำคู่มือด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านสำหรับธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว กสม. จึงให้บริษัท ปาสาละ จำกัด ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำวิจัยเรื่อง “การตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Right Due Diligence)” และจัดทำคู่มือประเมินผลด้านสิทธิมนุษยชนของธุรกิจการโรงแรมอย่างรอบด้าน ทั้งนี้เพื่อให้กิจการโรงแรมเป็นไปตามหลักการชี้แนะว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และเพื่อเป็นคู่มือในการตรวจสอบและประเมินสิทธิมนุษยชนของธุรกิจการโรงแรม

อีกตัวอย่างหนึ่งคือการที่ กสม. ได้ทำข้อเสนอแนะต่อ แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนและธุรกิจ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2560 ตามหลักการเสนอแนะสิทธิมนุษยชนและธุรกิจ ของ

¹² อ้างแล้ว รายงานผลการทำงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หน้า 105-160

¹³ ดูรายละเอียด ในรายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อ้างแล้ว หน้า 128-129

สหประชาชาติ ซึ่ง กสม. และหน่วยงานรัฐบาล รวมทั้งนักธุรกิจได้รับรองเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2560¹⁴

ความโปร่งใส และการจัดทำรายงาน

กสม. จัดทำรายงานการทำงานของ กสม. ตั้งแต่ปี 2545 และจัดทำรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ตั้งแต่ปี 2011-2017¹⁵ รายงานนี้เป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายที่ติดตามการทำงานของ กสม. และได้รับทราบเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศ

3.2 ความเป็นอิสระจากรัฐบาล และความเป็นอิสระที่ยืนยันจากรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 26 วรรค 5 ใน พรป. กสม. ระบุว่า กสม. มีหน้าที่สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน และมาตรา 27 วรรค 3 ระบุว่า กสม. มีหน้าที่ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ

กสม. ต้องรักษาสภาพความเป็นกลางและความเป็นอิสระในการปฏิสัมพันธ์กับภาครัฐและภาคประชาสังคม การรักษาความเป็นอิสระเป็นบทบาทที่สำคัญของ กสม. แม้จะได้รับงบประมาณจากรัฐ แต่ต้องมีความเป็นอิสระที่จะตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐ กสม. จึงต้องมีความกล้าหาญและมีจริยธรรม ไม่เข้าข้างรัฐ แม้ว่าในการทำหน้าที่ตรวจสอบและติดตามการละเมิดบางครั้งจะพบว่าการละเมิดจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือโดยรัฐเอง การรักษาความเป็นกลาง อิสระ และเที่ยงธรรมเป็นคุณธรรมที่จะทำให้ กสม. เป็นที่ยอมรับจากภาคประชาชน และเป็นที่เคารพของหน่วยงานต่างๆ

งบประมาณที่เป็นอิสระ

กสม. เป็นผู้จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีเสนอต่อรัฐสภา หากการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายไม่พอ ให้ กสม. เสนอคำแปรญัตติต่อคณะกรรมการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรโดยตรงและให้มีผู้ตรวจสอบบัญชี

รายงานการใช้จ่ายของ กสม. ต้องนำเสนอต่อ ครม. และรัฐสภา เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสและตรวจสอบได้

การบริหารจัดการสำนักงานเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ให้ออกระเบียบได้เอง สะท้อนถึงความเป็นอิสระของสำนักงาน

การทำงานและการเสนอรายงานต่อกลไกสิทธิมนุษยชนนานาชาติ

กสม. ได้จัดทำรายงานสิทธิมนุษยชน เสนอต่อ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ด้านสิทธิการเมืองและพลเมือง และคณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และการมีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมประชุมประจำปีกับ GANHRI และการเข้าร่วมประชุมในเวทีสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (SEANF) และ เอเชียแปซิฟิก ฟอรัม (APF) และเข้าร่วม

¹⁴ คณะรัฐมนตรี เสนอแผนปฏิบัติการแห่งชาติ ประชาไทย 29 เมษายน 2561 เข้าถึงได้ ที่ <https://prachatai.co/journal/2018/04/76641>

¹⁵ W HRRCT work, annual report สามารถหาเพิ่มเติมได้จาก <http://www.Nhrc.or.th-Work/annual-report.aspx>.

ในการประชุม สิทธิมนุษยชนและธุรกิจ ที่จัดโดย AICHR คุณชินเทียร์ วิลโก ผู้แทนข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน เอเชียอาคเนย์ ได้เข้าพบกับ กสม. ในวาระที่เธอเข้ารับตำแหน่ง เพื่อหารือความร่วมมือในการเตรียมการประเมินสถานภาพ กสม. ของอนุกรรมการประเมินสถานภาพของ GANHRI-SCA กสม. ยังได้พบกับประธานคณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนและธุรกิจ

บทบาทของ กสม. ประเทศไทยในการทำงานร่วมกับสถาบันสิทธิมนุษยชนอื่นๆ ในภูมิภาคยังมีความจำกัด กรณีเช่น การที่ AICHR อินโดนีเซียจะจัดการประชุม AICHR High Level Dialog on Freedom of Expression in the Information Act ที่เมืองเมดาน ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 11-12 เมษายน 2560 กสม. ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรในหัวข้อ Managing Freedom of Expression in the Information Era; the Policy framework โดยจะต้องนำเสนอเรื่อง Perspective of the National Human Rights Institution in the Region on Freedom of Expression ในฐานะประธาน SEANF แต่ไม่มีการตอบรับหรือชี้แจงจากประธานกสม. ดังนั้น AICHR . อินโดนีเซีย จึงเชิญ กสม. ฟิลิปปินส์ไปพูดแทน

หรือการที่ประธาน กสม. มาเลเซียขอเข้าพบ กสม. ประเทศไทยเพื่อหารือความร่วมมือเรื่องผู้อพยพชาวโรฮิงญา ประธานได้มอบหมายให้นายสุรเชษฐ์ สกัณนิรมัย กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (20 พฤศจิกายน 2558 – 5 เมษายน 2560) พบกับประธาน กสม. มาเลเซีย ซึ่งนายสุรเชษฐ์ฯ ไม่ได้ทราบเรื่องโรฮิงญา ความร่วมมือระหว่าง กสม. ทั้ง 2 ประเทศ ในเรื่องชาวโรฮิงญาจึงไม่เกิดขึ้น

ขบวนการสรรหา

รัฐบาลไทยไม่เข้าใจความแตกต่างของกระบวนการสรรหา กสม. กับกลไกอิสระอื่นๆ จึงให้ขบวนการคัดสรรผู้แทนองค์กรอิสระเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน คือ เชื่อมโยงในความเป็นกลางของศาลกลไกอิสระอื่นอาจมีความจำเป็นที่ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางกฎหมายเป็นอย่างดี เช่น คณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น แต่ กสม. มีความแตกต่างจากศาลรัฐธรรมนูญและกลไกอิสระอื่นๆ เพราะมีหลักการปารีสที่ถือว่าเป็นกลไกนานาชาติคอยกำกับกำกับการคัดสรร กสม. อยู่ คณะกรรมการสรรหาจึงต้องเข้าใจหลักการปารีสและการตีความความหมายต่างๆ ในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. มิให้ขัดกับหลักการปารีส เพราะจะมีผลต่อการได้มาซึ่ง กสม. ที่เป็นอิสระ มีความหลากหลาย และมีประสิทธิผลต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในประเทศ คณะกรรมการสรรหาจึงจำเป็นต้องมีความหลากหลายและมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างดี

องค์ประกอบของ คณะกรรมการสรรหา กสม. ชุดที่สี่	ขั้นตอนการสรรหา
ตามมาตรา 11 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 คณะกรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานศาลปกครองสูงสุด ผู้แทนองค์กรด้านสิทธิมนุษยชน เลือกกันเอง ให้เหลือ 3 ท่าน ผู้แทนสหภาพนายความ 1 ท่าน ผู้แทนสภาวิชาชีพทางการแพทย์และสาธารณสุขเลือกกันเองเหลือ 1 ท่าน ผู้แทนวิชาชีพสื่อมวลชนเลือกกันเองเหลือ 1 ท่าน อาจารย์ประจำสถาบันอุดมศึกษา เลือกโดยกรรมการสรรหาอื่นๆ 1 ท่าน รวมทั้งหมด 10 ท่าน	มี 3 ขั้นตอนสำคัญคือ (1) การประกาศรับสมัคร (2) การพิจารณาแยกแยะผู้สมัครว่าตรงตามคุณสมบัติใหม่ และ (3) การคัดเลือกหาผู้ที่ดีที่สุด 7 ท่าน ทั้งขบวนการสรรหาต้องให้แล้วเสร็จภายใน 260 วันนับจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 มาตรา 11 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม.พ.ศ. 2560 .ให้เลขาธิการวุฒิสภาเป็นเลขาธิการของคณะกรรมการสรรหา และให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา เป็นธุรการของคณะกรรมการสรรหา

	มาตรา 13 และ 14 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ประกาศให้ประชาชนทั่วไปรับทราบถึง ขบวนการสรรหา ใช้วิธีการสัมภาษณ์ หรือ ให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ การประกาศรับสมัครต้องกระทำโดยเปิดเผย การสรรหาใช้วิธีลงคะแนนเสียงอย่างเปิดเผย และให้กรรมการสรรหาแต่ละท่านบันทึกเหตุผลในการเลือกไว้ด้วย ผู้ได้รับการสรรหา ต้องได้คะแนนเสียงสองในสามของคณะกรรมการคัดสรรและได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกวุฒิสภา ให้คณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธาน ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อแต่งตั้ง และเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ
--	--

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 มีองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาดีขึ้น และมีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งมีภาคประชาสังคมเข้าไปร่วมในสัดส่วนที่น่าพอใจ¹⁶ ทั้งนี้ ยังเห็นว่า ประธานรัฐสภาไม่ควรอยู่ในคณะกรรมการสรรหา เพราะรายชื่อที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการสรรหาต้องส่งไปให้สภาให้ความเห็นชอบอยู่แล้ว โดยนางสนธิ์ ไชยรส กรรมการสรรหาฯ แสดงความเห็นว่ *"บทบาทศาลไม่ควรเกี่ยวข้องกับการสรรหา กสม. ไม่ควรต้องมีผู้แทนสาขาวิชาชีพทางการแพทย์และสาธารณสุขเป็นกรรมการเพราะไม่มีความจำเป็น"* อีกทั้งขบวนการทั้งหมดถูกตรึงไว้ด้วยรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ทั้งช่วงเวลาที่ต้องทำการสรรหาให้แล้วเสร็จภายใน 260 วันนับตั้งแต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. บังคับใช้¹⁷ และการตีความต่าง ๆ ต้องตีความตามรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 SCA มีความกังวลในขบวนการคัดสรรและการได้มาซึ่ง กสม. ที่มีความเป็นอิสระ มีประสิทธิภาพ และความหลากหลาย จึงได้ออกเอกสาร ข้อเสนอแนะทั่วไป¹⁸ อธิบายการตีความหลักการปารีสไว้เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561 ซึ่งกรรมการสรรหาควรใช้เป็นกรอบในการพิจารณาตีความด้วย

¹⁶ กรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สี่ ที่เป็นภาคประชาสังคม คือ นางอมรา พงศาพิชญ์ (อดีตประธาน กสม ชุดที่สอง) นางสนธิ์ ไชยรส (กรรมการสิทธิมนุษยชนชุดที่หนึ่ง) นายสมชาย หอมละออง นักสิทธิมนุษยชน นายชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี ผู้แทนสาขาวิชาชีพสื่อมวลชน อดีตประธานสมาคมผู้สื่อข่าวแห่งประเทศไทย นายสุริชัย หวันแก้ว นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นายถวัลย์ รุยาพร ผู้แทนสหภาพนายความ และนายสุกิจ ทัศนสุนทรวงศ์ ผู้แทนสาขาวิชาชีพ สื่อมวลชน อีก 3 คน คือ ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด และประธานรัฐสภา

¹⁷ บทเฉพาะกาล พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ.2560 มาตรา 61 วรรค 1) ถึง วรรค 6

¹⁸https://nhri.ohchr.org/EN/AboutUs/GANHRIAccreditation/General%20Observations%201/EN_GeneralObservations_Revisions_adopted_21.02.2018_vf.pdf

เพื่อให้แน่ใจว่าการตีความตามรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. จะไม่ขัดกับหลักการปารีส

การรับสมัครผู้สนใจเข้าเป็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีเวลาในการเตรียมข้อมูลน้อย แค่เพียง 2 สัปดาห์ ไม่มีการแจ้งบอกไว้ในเว็บไซต์ของ กสม. ว่าเลขาธิการวุฒิสภา เป็นผู้จัดการในขบวนการสรรหา

การพ้นจากตำแหน่ง

กสม. จะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560
มาตรา 20 กสม. พ้นจากตำแหน่งตามวาระ ดาย ลาออก ขาดคุณสมบัติตาม มาตรา 8 และ 9 และ 10 และตามมาตรา 40 วรค 3 ให้มีการสรรหาใหม่ภายใน 150 วัน ¹⁹
มาตรา 23 กล่าวถึงการมีมาตรฐานทางจริยธรรม
มาตรา 24 กล่าวถึงผลประโยชน์ในระหว่างดำรงตำแหน่ง ไม่รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย นิติบุคคลตามกฎหมายต่างประเทศ จด ทะเบียนสาขาในหรือนอกราชอาณาจักร นิติบุคคลที่มีรายได้หลักจากจากทุนหรือเงิน อุดหนุนจากต่างประเทศ ²⁰ หากละเมิดอาจได้รับการพิจารณาให้พ้นจากตำแหน่งได้
มาตรา 40 วรค 1 ให้คณะกรรมการจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศประจำปีให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน นับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน ... วรค 3 ในกรณีที่ไมเสนอรายงานดังกล่าวต่อรัฐสภาและ ครม. ได้ตาม กำหนดเวลา ให้กรรมการพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าวาระการทำงานของ กสม. ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 นั้นผูกพันอยู่กับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ.2560 ซึ่งหากเกิดรัฐประหารอีกครั้งและมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน อำนาจหน้าที่ของ กสม. ในขณะนั้นก็จะสิ้นสุดไปโดยปริยายตามรัฐธรรมนูญ และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. ดังกล่าว²¹

3.3 ความหลากหลาย

ตามหลักการปารีส สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องมีความหลากหลาย มีความเป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ แต่การตีความความหลากหลายของหลายหน่วยงานอาจไม่ตรงกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 247 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 มาตรา 8²² ให้ กสม. ประกอบด้วยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ 5 ด้าน²³ ในขณะที่

¹⁹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม.พ.ศ. 2560 มาตรา 20-21

²⁰ เพ็งอ้ง มาตรา 23-24

²¹ ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติ กสม. พ.ศ.2542 ที่ถึงแม้จะมีการรัฐประหารและฉีกรัฐธรรมนูญ ก็ไม่มีผลผูกพันกับวาระและการทำงานของ กสม.

²² ดูเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญ มาตรา 247 และ พรป กสม พ ศ 2560 มาตรา 8

ข้อสังเกตโดยทั่วไปของ SCA มองไปถึงความหลากหลายในการปฏิบัติงานของ กสม. หลังการคัดสรรแล้วว่า ต้องมีความหลากหลายในการตัดสินใจพิจารณาข้อร้องเรียน และให้เห็นในกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รอบด้าน ซึ่งมีผลต่อสังคม องค์ประกอบของ กสม. ควรเป็นตัวแทนกลุ่มที่หลากหลายทางสังคม เช่น สตรี ชนกลุ่มน้อย เป็นต้น

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 8 คุณสมบัติ กสม.
กสม. ประกอบด้วยกรรมการจำนวน 7 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้เป็นกลางทางการเมือง และมีความรู้ และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์เป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี ในด้านดังต่อไปนี้ อย่างน้อยด้านละหนึ่งคนแต่จะเกินด้านละสองคนมิได้ (๑) มีประสบการณ์ในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนต่อเนื่องกัน (๒) มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการสอนหรือทำงานวิจัยเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในระดับอุดมศึกษา (๓) มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่ยังประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ (๔) มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหารงานภาครัฐที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (๕) มีความรู้และประสบการณ์ด้านปรัชญา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของไทยเป็นที่ประจักษ์ที่ยังประโยชน์ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ความเห็นของ กสม. ต้องเป็นความเห็นทั้งคณะ ความหลากหลายในการให้ความเห็นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้เกิดการพิจารณาวินิจฉัยที่รอบด้าน ขณะเดียวกันความแตกต่างเกี่ยวกับความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการฯ ทำให้เกิดปัญหาในการพิจารณาวินิจฉัยได้ เช่น กรณีความเห็นที่แตกต่างอย่างมากของคณะกรรมการชุดที่สามในเรื่องการสวมใส่ตรวของผู้ต้องหาเมื่อเดินทางมาศาล โดยมีความเห็นแบ่งเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิเพราะถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน กสม. ใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาให้ความเห็น อย่างไรก็ตามการพิจารณาของ กสม. ควรจะตั้งอยู่บนหลักการสิทธิมนุษยชน สัดส่วนหญิงชายในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติชุดที่สาม มีผู้หญิง 4 ท่านและมีผู้ชาย 2 ท่าน ไม่มีผู้แทนจากชนกลุ่มน้อยและผู้พิการ

การร่วมมือกับภาคประชาสังคมและผู้มีส่วนได้เสีย

ปี 2560 กสม. จัดพบกับภาคประชาสังคมภาคตะวันตกที่ รร ริเจนท์ บีช ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2560 วัตถุประสงค์ของการพบปะกับประชาชนครั้งนี้เพื่อ รวบรวมปัญหา การละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรม นักปกป้องสิทธิมนุษยชน ปัญหาชาติพันธุ์ ชุมชน และเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมถึงการเตรียมการจัดตั้งศูนย์ภูมิภาคที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดเพชรบุรี ผู้เข้าร่วมการประชุมครั้งนี้ มีความเห็นว่า ชุมชนยังมีปัญหาในการเข้าถึง กสม. ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา ไม่เข้าใจในอำนาจหน้าที่ของ กสม. และยังต้องการ NGO เป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนกับ กสม. ชุมชนภาคตะวันตกเป็นชุมชนที่มีชนกลุ่มน้อย ชนพื้นเมืองอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจึงถือว่าเป็น

กลุ่มเปราะบาง ที่มีปัญหากระทบกระทั่งกับการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ และมีปัญหาเมื่อประชาชนลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิที่ดินทำกิน ที่อาศัยมาก่อนการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ จึงทำให้เกิดการละเมิดสิทธิชุมชน และมีผู้ถูกทำให้สูญหาย เช่นกรณีของบิลลี หรือพอละจี รักจงเจริญ นักต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนชาวกระเหรี่ยง บ้านบางกลอย ที่ถูกทำให้สูญหายไป เมื่อ วันที่ 17 เมษายน 2557 กสม. ทำหน้าที่เป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยให้ประชาชนยอมจำนนต่อระเบียบ กฎหมาย โดยชี้แจงว่าหากพิจารณากฎหมายอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแล้ว ถือว่าประชาชนบุกรุกป่า และทำผิดกฎหมาย การอ้างว่าอยู่มาก่อนการประกาศเป็นอุทยานไม่สามารถทำให้ประชาชนชนะกฎหมายได้ จึงอยากให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้เข้าร่วมการประชุมวันนั้นรู้สึกว่าการคำแนะนำจาก กสม. ไม่เป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของประชาชน

3.4 ทรัพยากรที่เพียงพอ

รายงานการเงินของ กสม. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 หน้า 169 รายงานว่า กสม. ได้รับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ.2560 เป็นเงิน 216,455,900.00 บาท แบ่งเป็นค่าใช้จ่ายบุคลากร 125,578,200.00 บาท ค่าใช้จ่ายดำเนินงาน 89,988,600.00 บาท และอื่นๆ สำหรับยอดเงินคงเหลือ รายรับสูงกว่าค่าใช้จ่ายสุทธิ 1,235,143.77 บาท จึงเป็นที่ประจักษ์ว่า กสม. ได้รับเงินสำหรับดำเนินงานอย่างพอเพียง และใช้จ่ายไม่หมด ทั้งนี้ กสม. มีเจ้าหน้าที่ 268 คน²⁴

กสม. ได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมการประชุมด้านสิทธิมนุษยชน ฝึกอบรมในระดับต่างๆ จัดตั้งหอจดหมายเหตุสิทธิมนุษยชน ศูนย์สารสนเทศสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นห้องสมุดเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชนแห่งแรกของประเทศไทย โดยเปิดให้บริการกับประชาชนทั่วไป

การตั้งศูนย์ภูมิภาค เพื่อเผยแพร่ผลงานของ กสม. และอำนวยความสะดวกให้ประชาชนเข้าถึง กสม. ได้ง่ายขึ้น สามารถยื่นเรื่องร้องเรียนผ่านศูนย์ภูมิภาคได้ โดยในการติดตามการปฏิบัติงานของ กสม. ได้เข้าศึกษาเยี่ยมศูนย์ภูมิภาค 3 แห่ง ได้แก่ เชียงใหม่ ขอนแก่น และชลบุรี พบว่านโยบายเกี่ยวกับศูนย์ภูมิภาคยังไม่ชัดเจน การตั้งศูนย์ภูมิภาคตามข้อเสนอแนะของหลักการปารีสแต่ไม่มีนโยบายในการดำเนินการที่ดีพอ ไม่มีงบประมาณเพียงพอ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เป็นลูกจ้างทำให้ไม่มีความมั่นคง มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บ่อยครั้ง เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์มีคนเดียว และต้องคอยเฝ้าสำนักงาน นอกจากนี้ยังไม่มีฝึกอบรมให้ความรู้ถึงอำนาจหน้าที่ของ กสม. ประชาชนอาจจะไม่ทราบว่ามี การตั้งศูนย์ภูมิภาค เจ้าหน้าที่จึงต้องปฏิบัติงานเชิงรุกโดยเข้าเยี่ยมประชาชนในพื้นที่ เพื่อประชาสัมพันธ์บทบาทหน้าที่ของ กสม. และศูนย์ภูมิภาค ควรเพิ่มงบประมาณให้กับศูนย์ภูมิภาคให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีเจ้าหน้าที่ มากกว่า 1 คน

3.5 อำนาจในการตรวจสอบ

การปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นอำนาจหน้าที่สำคัญของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ให้อำนาจ กสม. ในการทำหน้าที่ตรวจสอบ ดังนี้²⁵

²⁴ รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฯ อ้างแล้ว หน้า 43

²⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 35-39

มาตรา 35

เรียกหน่วยงาน รัฐ ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง หรือบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่ง วัตถุเอกสาร หลักฐาน หรือพยานหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการพิจารณาเข้าไป ในเคสสถานหรือสถานที่ใด เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เมื่อมีหมายศาล

ออกกระเบียบ จ่ายเบี้ยเลี้ยง ค่าเดินทางของบุคคลที่มาให้ความเห็นหรือถ้อยคำ

การดำเนินการข้างต้น กสม อาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการแทนกรรมการได้

มาตรา 36 เมื่อตรวจสอบแล้วเห็นว่ามี การละเมิด ให้แจ้งหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขการละเมิด โดยคณะกรรมการเสนอมาตรการที่เหมาะสมในการ ป้องกันหรือแก้ไข รวมทั้งเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้หน่วยงานหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้เป็นไปตามที่ได้รับแจ้ง

มาตรา 37 ในกรณีที่การละเมิดเป็นเรื่องความผิดอาญา และผู้เสียหายไม่อยู่ในฐานะที่ จะร้องทุกข์หรือกล่าวโทษด้วยตัวเองได้ ให้คณะกรรมการหรือผู้ที่กรรมการมอบหมายมี อำนาจร้องทุกข์หรือกล่าวโทษได้

มาตรา 38 ในกรณีที่กรรมการผู้ใดเห็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน และจำเป็นต้องดำเนินการ โดยเร่งด่วน อาจสั่งให้พนักงานปกครองหรือตำรวจที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง หรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือได้

มาตรา 39 มิให้คณะกรรมการรับเรื่องที่มีลักษณะดังนี้

แล้ว
1) เรื่องที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีในศาล หรือเรื่องที่ศาลมีคำพิพากษาเด็ดขาด

2) เรื่องที่ไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ

3) เรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่น

4) เป็นการร้องเรียนไม่สุจริต ไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

5) เรื่องที่มีการแก้ไขปัญหาลแล้ว

6) เป็นเรื่องที่เคยพิจารณาแล้ว

ให้คณะกรรมการสั่งยุติเรื่อง

ผลการพิจารณา ตรวจสอบข้อร้องเรียน	จำนวน
ส่งเรื่องต่อให้องค์กรอื่นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณา แก้ไข	91
ยุติการตรวจสอบ ตามมาตรา 22 พรบ. กสม. พ.ศ. 2542 (158	885

เรื่อง) ยุติเรื่องโดยมีข้อสังเกต มีข้อเสนอแนะ (12 เรื่อง) ไม่เข้าเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญ (1 เรื่อง) เป็นเรื่องที่ กสม. เคยวินิจฉัยแล้ว (3 เรื่อง) คำร้องไม่ครบองค์ประกอบตามมาตรา 23 พรบ. กสม. พ.ศ.2542 (4 เรื่อง) ได้รับการแก้ไขหรือไกล่เกลี่ยแล้ว (123 เรื่อง) ผู้ร้องขอถอนเรื่อง (11 เรื่อง) ไม่พบประเด็นละเมิดสิทธิมนุษยชน (288 เรื่อง) ไม่สามารถติดต่อผู้ร้องได้ (4 เรื่อง) ประเด็นอื่น ๆ (281 เรื่อง)	
มีมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน	26
ข้อเสนอแนะนโยบาย หรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุง กฎหมาย	7
รวม	1,009

การทำงานร่วมกับศาล

ภายใต้มาตรา 39 ของ พรบ ประกอบรัฐธรรมนูญ พศ 2560 และ พรบ กสม พศ 2542 กสม ไม่อนุญาตให้หยิบยกกรณีที่พิจารณาในศาลมาได้ส่วนได้ เช่นกรณีของชัยภูมิ ป่าแส กสม คุณชาติชาย สหธิกลม ประธานอนุกรรมการว่าด้วยขบวนการยุติธรรม ซึ่งรับผิดชอบกรณีนี้ ได้อธิบายว่าเนื่องจากกรณีนี้ได้นำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้ว กสม จำต้องยุติการติดตามกรณีนี้ ตาม พรบ กสม พ ศ 2542 คุณสนธิ์ ไชยรส กรรมการสรรหา และ กสม. ชุดที่หนึ่งให้ความเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ กสม. ในกรณีที่เรื่องนั้น ๆ อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลว่า "ที่ผ่านมาหน่วยงานของรัฐนำเรื่องเป็นคดีในศาลมาอ้างเพื่อไม่ให้ กสม. ตรวจสอบ เช่น ในกรณีการปราบปรามการชุมนุมโดยสงบ การซ้อมทรมานหรือการใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุในการจับกุม หรือกลุ่มทุนเร่งรัดการฟ้องชาวบ้านและนักปกป้องสิทธิ เป็นคดีอาญา คดีแรงงาน เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกตรวจสอบจาก กสม. กสม. น่าจะทำการตรวจสอบได้ถ้าเป็นคนละประเด็นกับศาล"²⁶ ข้อเสนอแนะของ กสม. จะเป็นการช่วยเพิ่มเติมให้การพิจารณาของศาลรอบด้านยิ่งขึ้น และคำวินิจฉัยของ กสม. สามารถใช้อ้างในศาลได้ การให้ยุติการติดตามข้อเท็จจริงของคดี ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่ได้รับความเป็นธรรมที่แท้จริง

การตรวจเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว คค ที่ควบคุมตัวของ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และ สถานที่จำกัดในการเข้าถึง

รายงานผลการปฏิบัติงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ประจำปีงบประมาณ 2560 หน้า 104 รายงานว่า มีการตรวจเยี่ยมเพื่อส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติ ตามหลักสิทธิมนุษยชน ภายใต้โครงการการจัดทำข้อเสนอ ในการปรับปรุง กฎหมาย เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ผลจากการตรวจเยี่ยมสถานที่เสี่ยง รายงานผลการประเมินสถานการณ์ ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2560 หน้า 176

-กสม นางอังคณา นีละไพจิตร เข้าเยี่ยมติดตามกรณีการจับตัวหญิงต่างด้าว ที่ทำงานในสถานบริการอาบ อบ นวด นาดารี ต่อกรณีนี้พบว่า สิทธิในขบวนการยุติธรรมไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม โดยศาลพิพากษาลงโทษปรับและหญิงทั้งหมดได้จ่ายค่าปรับแล้ว แต่ยังถูกกักตัวไว้ ณ สถานกักตัวคนต่าง

²⁶ บทวิพากษ์ต่อร่าง พรบ กสม พ ศ 2560 โดยสนธิ์ ไชยรส ผอ ศูนย์ส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต สำนักข่าวชายขอบ 19 มิถุนายน 2517 หน้า 4

ตำรวจ อันอยู่ในการควบคุมของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองในฐานะ พยานคดีค้ำมนุษย์ ถือเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในฐานะพยานตามสิทธิในกระบวนการยุติธรรม

-กรณีการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวนายชัชชัย อนุกุล อดีตเจ้าหน้าที่ที่ดิน จังหวัดพังงา ในห้องควบคุมตัวของ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ได้ผูกคอตายในห้องควบคุมตัวและเสียชีวิตที่ โรงพยาบาล ยังไม่สามารถหาผู้กระทำผิดได้

-กระบวนการยุติธรรมในสภาวะการณ์ใช้ กฎหมายพิเศษ ตามประกาศ คสช ที่ 37/2557 ฉบับที่ 38 และฉบับที่ 50/2557 ทำให้พลเรือนต้องอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลทหาร แม้ว่าต่อมาได้มีคำสั่ง คสช ที่ 55/2559 ให้พลเรือนที่กระทำผิดตามคำสั่งดังกล่าว นับตั้งแต่วันที่ 12 กันยายน 2559 อยู่อำนาจของศาลยุติธรรม แต่การกระทำความผิดที่ได้กระทำก่อนวันที่ 12 กย 2560 ยังอยู่ในอำนาจของศาลทหาร

-รายงานผลการประเมินสถานการณ์ ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2560 หน้า 85 –90 ระบุว่าในปี 2560 กสม ได้รับเรื่องร้องเรียนด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยกล่าวอ้างว่า เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐมากกว่าสิทธิในด้านอื่นๆ ซึ่งการบังคับใช้ กฎหมายของเจ้าหน้าที่มุ่งรักษาความสงบเรียบร้อย ของสังคมเป็นสำคัญ จึงมีการดำเนินการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รัฐได้พยายามปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ ด้านกระบวนการยุติธรรม ได้จัดทำแผนปฏิรูป ด้านกระบวนการยุติธรรม 10 ด้าน²⁷

-กสม มีข้อกังวลเรื่องเด็กที่อยู่ในสถานกักตัวร่วมกับผู้ใหญ่ ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองไม่ได้ไป รร และมีข้อเสนอแนะให้เด็กไร้รัฐ และเด็กไร้สัญชาติ ได้รับสิทธิทางการศึกษา ในระดับชั้นประถมศึกษา²⁸

4. กรณีศึกษา

ก) ชัยภูมิ ป่าแส

การวิสามัญฆาตกรรม นายชัยภูมิ ป่าแส นักกิจกรรมเยาวชนชาติพันธุ์ลาหู่ ผู้ถูกวิสามัญฆาตกรรมเสียชีวิตที่ด่านตรวจรินหลวง ต.แม่ระ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2560 การเสียชีวิตของนายชัยภูมิฯ มีเงื่อนไขที่สังคมสงสัย การตั้งข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ว่าชัยภูมิฯ เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดและพยายาฆ่าในรถจำนวน 2,800 เม็ด พร้อมกล่าวว่า นายชัยภูมิฯ หนีการจับกุมและต่อสู้กับเจ้าพนักงานโดยมีระเบิดอยู่ในมือ จึงต้องวิสามัญฆาตกรรม กสม. มีมติที่ประชุมว่าจะหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นตรวจสอบโดยนายชาติชาย สุธธิกลม ประธานอนุกรรมการด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม เป็นผู้รับผิดชอบว่าจะเร่งดำเนินการตรวจสอบโดยเร็ว โดยรวบรวมข้อมูลจากทุกฝ่ายในประเด็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ทหารประจำด่านตรวจจนเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาต้องเสียชีวิต รวมถึงข้อมูลจากการการชันสูตรพลิกศพและการสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนว่ามีการกระทำที่ไม่เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ มีความล่าช้าหรือไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม และขอให้พนักงานสอบสวนเปิดเผยข้อมูลโดยเฉพาะการเปิดกล้อง CCTV ที่ด่านตรวจ ผลการตรวจสอบของคณะอนุกรรมการฯ ได้นำเสนอต่อ กสม. เพื่อจัดทำเป็นรายงาน โดยหากพบการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็จะมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไข และคู่กรณีอาจเอาไปใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานในการไต่สวนการตายในชั้นศาลได้ นายชาติชาย สุธธิกลม กสม. และประธานอนุกรรมการด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรมผู้รับผิดชอบต่อกรณีนี้ได้ชี้แจงว่า "เนื่องจากคดีนี้ขึ้นสู่ศาลแล้ว กสม. จึงต้องยุติในการติดตามคดี ตาม พรบ. กสม. พ.ศ.2542

การเสียชีวิตของนายชัยภูมิฯ เป็นข่าวใหญ่ที่ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจอย่างมากเพราะนายชัยภูมิฯ เป็นเยาวชนนักกิจกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ จึงอาจถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้รับความเป็นธรรม นายสมิตรชัย หัตถสาร ทนายความจากศูนย์พิทักษ์และฟื้นฟูสิทธิชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นทนายคดีนี้

²⁷ ดูรายงานเพิ่มเติม ในรายงานผลการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี 2560 หน้า 86-90

²⁸ เพิ่งอ้าง หน้า 106

กล่าวว่า "ความยากลำบากในคดีวิสามัญฆาตกรรมคือการเข้าถึงพยานหลักฐาน ยิ่งคนก่อเหตุเป็นทหาร ตำรวจ ยิ่งเป็นคดีที่ยังยากขึ้นไปอีก"

ข) ปู่โคอี

กรณีนี้เป็นการต่อสู้เรื่องสิทธิชุมชนของชาวกระเหรี่ยง บ้านบางกลอย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าบ้านบางกลอยมานานนับร้อยปี ก่อนการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ปี 2553 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน นำโดยนายชัยวัฒน์ ลิมลีชิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ในขณะนั้น ได้ดำเนินการไล่อื้อ เผาบ้าน และยิงฉางข้าว รวมทั้งยึดเครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำไร่ ของชาวกระเหรี่ยง โป่งลึก-บางกลอย อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี จำนวน 6 ครั้งระหว่างเดือน เมษายน 2553- กรกฎาคม 2554 ทำให้ชาวกระเหรี่ยงดั้งเดิม 17 ครอบครัว สมาชิก 80 คน ไร้ที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ถูกบังคับอพยพให้ออกจากพื้นที่ ชาวบ้านจึงฟ้องร้องต่อศาลปกครองกลาง เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2555 ในคดีหมายเลขดำที่ ส 58/2555 โดยนายโคอี มีมิ หรือปู่โคอี ร่วมกับพวก 6 คน เป็นผู้ฟ้องเรียกค่าเสียหาย และขอสิทธิกลับไปอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าแก่งกระจานที่เป็นพื้นที่ดั้งเดิมของชาวกระเหรี่ยง เหนือแม่น้ำบ้านบางกลอยบน หรืออีกชื่อภาษากระเหรี่ยงว่า "ใจแผ่นดิน" มาตั้งแต่บรรพบุรุษเป็นเวลาร่วมกว่าร้อยปี ระหว่างกระบวนการต่อสู้คดี นายพลละจี รักจงเจริญ หรือบิลลี่ แกนนำกระเหรี่ยงบ้านบางกลอยที่มีบทบาทในการร้องเรียน เนื่องจากเป็นผู้เดียวในหมู่บ้านที่อ่านเขียนภาษาไทยได้ หนึ่งในพยานการรื้อถอนและเผาบ้านชาวกระเหรี่ยงหายไป ระหว่างการรวบรวมข้อมูลชั้นศาล นางพิณณา พุกษาพรรณ ภรรยาของบิลลี่ กล่าวว่านายชัยวัฒน์ ลิมลีชิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานพร้อมลูกน้องเป็นผู้ควบคุมตัวบิลลี่ไปเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2557 หลังจากนั้นบิลลี่ก็หายตัวไป นางพิณณา พุกษาพรรณ มาร้องเรียนเรื่องการหายตัวไปของบิลลี่ต่อ กสม. เมื่อปี 2558 ช่วงท้ายของ กสม ชุดที่สอง โดยนายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ เป็นผู้รับเรื่อง สองกรณีจึงมีความเชื่อมโยงกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ชุมชนกระเหรี่ยง ได้ใช้กลไกต่างๆในการฟ้องร้องและร้องเรียน กรณีการถูกละเมิดต่างๆ นายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กสม ชุดที่สองได้เดินทางมาเป็นพยานให้กับศาลปกครอง แม้จะหมดสภาพการเป็น กสม แล้ว เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2561 ศาลปกครองสูงสุด อ่านคำพิพากษาคดีหมายเลขคดีดำที่ อส. 77/2559 หมายเลขคดีแดงที่ อส 4/2561²⁹ ที่นายโคอี มีมิและพวก 6 คนฟ้องร้องกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยให้กรมอุทยานแห่งชาติชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ฟ้องคดีที่ 1,2,3,6 เป็นเงิน 51,407 บาท ผู้ฟ้องคดีที่ 4 เป็นเงิน 45,302 บาท และผู้ฟ้องคดีที่ 5 เป็นเงิน 50,407 บาท ส่วนอุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีทั้งหกคนที่ที่ขอให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ก่อนมีคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาตินั้น ศาลเห็นว่าผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิที่จะอยู่อาศัยในที่ดินพิพาท เนื่องจากที่ดินพิพาทอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แก่งกระจาน และผู้ฟ้องคดีไม่มีหนังสือสำคัญแสดงสิทธิในที่ดิน หรือแสดงหลักฐานแสดงการได้รับอนุญาตจากทางราชการในการครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว จึงไม่อาจกำหนดบังคับให้ผู้ฟ้องคดีทั้ง หกคนกลับไปอยู่อาศัยและทำกินในที่เดิมได้ อย่างไรก็ตาม กสม ชุดที่สาม นางเตือนใจ ดีเทศน์ ได้ลงพื้นที่เยี่ยมชุมชน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2560 และยืนยันหลักฐานว่าปู่โคอีเกิดในประเทศไทย ตามเอกสารทะเบียนสำรวบุคคลในบ้านสำหรับชาวเขา โดยกรมประชาสงเคราะห์ ว่าปู่โคอี เกิดเมื่อปี 2454 ที่จังหวัดเพชรบุรี บิดาชื่อ นายมีมิ มารดาชื่อ นางพินอ คี

การประชุม กสม.ด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ 21/2561 ได้มีมติเห็นชอบให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและขอเสนอแนะ

²⁹ คดีคำหมายถึงคดีที่ยังอยู่ในขบวนการพิจารณา คดีแดงหมายถึงคดีที่สิ้นสุดการพิจารณาและศาลมีคำพิพากษาแล้ว

ในการปรับปรุงกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.กรณีการกำหนดเขตพื้นที่ในการทำกิน การอยู่อาศัย และการดำเนินวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานของรัฐได้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ป่าไม้ พ.ศ.2484, พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และ พ.ร.บ.สงเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 อย่างเข้มงวดและเด็ดขาด อันเป็นการเร่งรัดการดำเนินการมาตรการทวงคืนผืนป่าเพื่อปราบปรามผู้บุกรุกพื้นที่ป่าตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฉบับที่ 64/2557 และฉบับที่ 66/2557 เป็นเหตุให้ประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมซึ่งอยู่มาก่อนการประกาศเขตได้รับผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีพ สูญเสียพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย ตลอดจนถูกจับกุมและตกเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งกระทบต่อสิทธิของประชาชน

-จึงขอให้หน่วยงานของรัฐตามคำสั่ง คสช. ฉบับที่ 64/2557 และ 66/2557 ยุติการจับกุมกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งยังประสงค์ให้มีการพิสูจน์สิทธิว่าเป็นผู้อยู่อาศัยมาก่อนการประกาศเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและอุทยานแห่งชาติ และจะดำเนินการขับไล่หรือไล่ออหลังจากที่มีการพิสูจน์สิทธิและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจนคดีถึงที่สุดแล้วเท่านั้น ในส่วนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(ทส.) ควรทบทวนปรับปรุงขั้นตอนก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ หรือเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนแนวทางการจัดการข้อพิพาทการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมกับหน่วยงานของรัฐในเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วม-กรม.ควรพิจารณาทบทวนสถานะทางกฎหมายของแนวนโยบายตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 3 ส.ค.2553 เรื่อง นโยบายและหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงในประเด็นเรื่องการจัดการทรัพยากรรวมทั้งควรรับรองสิทธิเชิงกลุ่มของชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมให้มีพื้นที่ในการทำกิน การอยู่อาศัย และการดำเนินวิถีชีวิตตามวัฒนธรรม แทนการอนุญาตผ่อนผันให้ประชาชนครอบครองทำประโยชน์ในลักษณะชั่วคราว

2.กรณีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ทับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของประชาชน เสนอให้กระทรวงมหาดไทยและ กรม.สำรวจตรวจสอบแนวเขตที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง โดยคำนึงถึงวิถีชีวิต และการใช้ที่ดินของชุมชนในท้องถิ่น โดยแจ้งประชาชนในพื้นที่ให้ทราบถึงการออก.หนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล) และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบดูแลรักษาที่สาธารณะประโยชน์เพื่อร่วมกันกำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกและการเข้ายึดครองพื้นที่ของผู้มีอิทธิพล ส่วนในการรังวัดที่ดินเพื่อออก นสล. และเอกสารสิทธิในที่ดิน ควรใช้มาตราส่วน 1:4000 ตามมติ ครม. เมื่อวันที่ 22 ก.ย.2558

สำหรับกรณีข้อโต้แย้งเรื่องแนวเขต ควรพิสูจน์สิทธิในที่ดินของประชาชนในพื้นที่ให้แล้วเสร็จก่อน จึงดำเนินการตามมาตรการทางปกครองกับประชาชนอย่างเป็นธรรม และควรมีมาตรการผ่อนผันให้แก่ประชาชนซึ่งใช้สิทธิโดยสุจริตในการอยู่อาศัยและทำกิน.

นางเตือนใจ ดีเทศน์ กสม ได้ช่วยประสานงานและพาผู้ไต่ข้อไปทำบัตรประชาชน ที่อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2561 เป็นการยืนยันสถานภาพของผู้ไต่ข้อ ปัจจุบันผู้ไต่ข้อมีอายุ 107 ปี

กล่าวได้ว่าต่อกรณีนี้ กสม ได้ทำหน้าที่อย่างดี และติดตามกรณีแม้จะหมดวาระแล้ว เช่นนายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ มาเป็นพยานให้ในศาล และนางเตือนใจ ดีเทศน์ ก็มีการติดตามกรณีไม่ทอดทิ้ง เป็นการให้กำลังใจชุมชนกะเหรี่ยง ตลอดจน ที่ประชุม กสม ได้มีมติเห็นชอบให้มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายต่อ คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ค) นายพอลเจี รัจจงเจริญ หรือบิลลี่

บิลลี่เป็นผู้นำของชุมชนบ้านบางกลอย ซึ่งมีบทบาทในการรณรงค์เรียนการไล่ประชาชนออกจากที่ทำกินเดิม เนื่องจากบิลลี่เป็นคนเดียวในหมู่บ้านที่อ่านเขียนภาษาไทยได้ และเขาเป็นพยานในการเผาไล่ที่ทำกินของชาวบ้าน เขาถูกทำให้สูญหายในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อศาล นางพิณนภา พงกษาพรพรรณ ภรรยาของบิลลี่ กล่าวว่านายชัยวัฒน์ ลัมลิจิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานพร้อมลูกน้องเป็นผู้ควบคุมตัวบิลลี่ไปเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2557 หลังจากนั้นบิลลี่ก็หายตัวไป นางพิณนภา พงกษาพรพรรณ มาร้องเรียนเรื่องการหายตัวไปของบิลลี่ต่อ กสม เมื่อปี 2558 ช่วงท้ายของ กสม ชุดที่สอง โดยนายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ เป็นผู้รับเรื่อง

5.บทสรุป

แผนยุทธศาสตร์ ปี 2017-2020 กสม ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักว่า ทุกภาคส่วนของสังคม มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงหลักสิทธิมนุษยชน เป้าประสงค์รอง ข้อเสนอแนะของ กสม เกิดผลให้มี และเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและการตรากฎหมาย เพื่อเป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยจะต้องปฏิบัติตาม และปรับปรุง กฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน กสม ต้องทำงานในประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อสังคม บนพื้นฐานทางวิชาการ ซึ่งจะทำให้ กสม เป็น สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน และได้รับการยอมรับจากประชาคมโลก

แม้ กสม จะมีเป้าหมายที่น่าชื่นชม แต่ในความเป็นจริง กสม มีความยากลำบากในการเข้าถึงสังคมที่มีรัฐบาลที่ส่งเสริมความมั่นคงยิ่งกว่าหลักสิทธิมนุษยชน ในขณะที่ผู้นำมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิทธิมนุษยชน และเจ้าหน้าที่และประชาชนไม่มีความเข้าใจในสิทธิมนุษยชน กรณีของปู่โคอี สะท้อนว่า กสม ไม่สามารถที่จะผลักดันประเด็นสิทธิมนุษยชนได้ และ กสม ยังมีความเกรงใจที่จะวิพากษ์การทำงานของรัฐบาล การให้อ่านาจอหน้าทีของ กสม ในการอธิบาย ข้อเท็จจริงในรายงานของนานาชาติว่าไม่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่เป็นวัฒนธรรมของไทยทำให้เกิดการเบี่ยงเบนจากมาตรฐานสากล

สถานภาพ ปี ของ กสม สะท้อนว่า กสม ขาดการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญ และขาดความโปร่งใสใน ขบวนการคัดสรร และ กรรมการขาดความเป็นอิสระและล้มเหลวที่จะนำเสนอการละเมิดสิทธิมนุษยชน ที่รุนแรงในเวลาที่เหมาะสม กรณีที่จะยกระดับเป็น เอ ได้ต้องพัฒนาศักยภาพของ กสม ให้ได้ มาตรฐานหลักการปารีส จึงอาจจะมีคามคาดหวังได้จาก กสม ชุดใหม่

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของ ANNI ต่อสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในทุก ๆ ปี มักจะไม่ได้ได้รับความสนใจมากนัก. ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนที่ขาดหายไปในประเทศไทย โดยในปีนี้

เครือข่ายติดตามการทำงาน กสม. มีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อการพัฒนาสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล และหน่วยงานของรัฐ

(1) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 มีทั้งส่วนที่ดี มีพัฒนาการและก็มีส่วนที่ทำให้ กสม. อ่อนด้อยลงไป การตีความต่างๆ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ควรหารือและตรวจสอบกับหลักการปารีส และข้อเสนอต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อสังเกตการณ์ทั่วไปของคณะกรรมการพิจารณาสถานภาพ (SCA) หน่วยงานพันธมิตรโลกของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (GANHRI) ฉบับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561³⁰ และหารือกับสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) ว่าข้อไหนที่เป็นปัญหา และ ควรได้รับการแก้ไข

(2) การกำหนดวันเลือกตั้งให้ชัดเจน และให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560 ในข้อที่เป็นปัญหาอุปสรรค เพื่อส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในประเทศ

(3) ให้รัฐสภาทำงานใกล้ชิดกับ กสม. มากขึ้น เพราะรัฐสภาทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐและ กสม. ทำหน้าที่ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน

(4) เพื่อเพิ่มจำนวนกรรมการจาก 7 เป็น 11 คน และเพิ่มหน้าที่และอำนาจในการเป็นกลไกเชื่อมต่อระหว่าง กสม. กับภาคประชาชน กสม. ต้องยึดโยงกับประชาชน ให้เข้าถึงได้ง่ายและปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(1) ให้คณะกรรมการสรรหาศึกษาข้อสังเกตการณ์ทั่วไปของคณะกรรมการพิจารณาสถานภาพ (SCA) หน่วยงานพันธมิตรโลกของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (GANHRI) เพื่อการตีความที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ และเพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการคัดสรรในการคัดสรร กสม. ชุดที่สี่ โดยให้ศึกษาร่วมกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย กสม. พ.ศ. 2560

(2)

6.3 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน

(3) ขอให้สำนักงาน OHCHR ประจำประเทศไทยจัดแปลข้อสังเกตการณ์ทั่วไปของคณะกรรมการพิจารณาสถานภาพ (SCA) หน่วยงานพันธมิตรโลกของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (GANHRI) ให้กับคณะกรรมการสรรหา และสาธารณชนได้รับทราบถึงข้อห่วงกังวลเพื่อความถูกต้องแม่นยำและเป็นประโยชน์ในการคัดสรร กสม. ที่เป็นอิสระ มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ตลอดไปถึงการเป็นคู่มือในการทำงานต่อไป

(4)

6.4 ข้อเสนอแนะต่อ กสม. และสำนักงาน กสม.

³⁰ข้อสังเกตการณ์ทั่วไปของคณะกรรมการพิจารณาสถานภาพ (SCA) หน่วยงานพันธมิตรโลกของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (GANHRI) ฉบับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561 ดูรายละเอียดเอกสารได้ที่

https://nhri.ohchr.org/EN/AboutUs/GANHRIAccreditation/General%20Observations%201/EN_GeneralObservations_Revisions_adopted_21.02.2018_vf.pdf

(1) ขอให้ กสม. และสำนักงาน กสม. หยุดรับการโอนเจ้าหน้าที่จากส่วนงานอื่น และเรียกผู้ที่สอบผ่านขึ้นทะเบียนไว้เข้ารับการพิจารณาบรรจุงานในสำนักงาน กสม.

(2) ควรจะมีผู้แทนของประชาชนจากชนกลุ่มน้อย และผู้พิการใน กสม. และในเจ้าหน้าที่ความหลากหลายควรได้รับการพิจารณาในการคัดสรร แต่งตั้งเพื่อควมมีประสิทธิภาพของ กสม

(3) เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของศูนย์ภูมิภาค

(4) ขอให้ กสม. สร้างรูปแบบ (platform) ให้ภาคประชาสังคมได้มีปฏิสัมพันธ์กับการประชุมตามกรอบ SEANF ตามที่ประเทศไทยมีส่วนเกี่ยวข้อง

(4.) ส่งผู้แทนเข้าฟังและสังเกตการณ์การพิจารณาคดีในศาล สำหรับคดีทางการเมือง สิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

(5) มูลนิธิศักยภาพชุมชน และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนเอเชียว่าด้วยสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ANNI) ขอโอกาสที่จะเข้าพบกับ กสม ชุดปัจจุบัน และสำนักงาน เพื่อแสดงเจตนารมณ์และเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในรายงานเพื่อการทำงานร่วมกันต่อไปในอนาคต
